<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2021.1.06>
CZU: 37.016:94

OPORTUNITĂȚI METODOLOGICE DE MODERNIZARE A PREDĂRII-ÎNVĂȚĂRII ISTORIEI PRIN INTERMEDIUL INTERACTIVITĂȚII

Monica Maria MIHĂILĂ, doctorandă
Școala Doctorală „Științe ale Educației”, Universitatea de Stat din Tiraspol/
profesoară, Școala Gimnazială „Nicolae Bălcescu”,
or. Bacău, **România**

ORCID iD: 0000-0002-6960 - 0077

Nina PETROVSCI,
doctor habilitat, conferențiar universitar
Institutul de Științe ale Educației
ORCID iD: 0000-0002-4014-790X

Rezumat. Noutatea acestui articol constă în prezentarea unor metode interactive de predare-învățare a istoriei. O mare provocare a fost aplicarea metodelor pasive în mediul online, în dorința de a le „interactiviza”, dar și modul de organizare a elevilor pe grupe, în clasa virtuală, pentru colaborarea în acest regim de cooperare. Metodele folosite în predarea-învățarea istoriei, sincron și asincron, nu diferă mult de cele clasice. De aceea, le-am adaptat pentru a le vedea eficiența și în mediul virtual.

Cuvinte-cheie: oportunitate, metodologie, metodă interactivă, predarea online a istoriei.

METHODOLOGICAL OPPORTUNITIES FOR MODERNIZATION OF TEACHING-LEARNING HISTORY THROUGH INTERACTIVITY

Abstract. The novelty of this article consists in the presentation of interactive methods of teaching-learning history. A great challenge was the application of passive methods in the online environment in the desire to interact with them, as well as the way of organizing the group of students into groups in the virtual classroom just to continue their collaboration and cooperation online. The methods used in teaching synchronous and asynchronous history do not differ much from the classical ones. We will adapt and experiment to see their effectiveness in the virtual environment.

Keywords: opportunity, methodology, interactive method, online teaching history.

Cuvântul *oportunitate* provine din latinescul *opportunitas* care înseamnă „caracter a ceea ce este oportun, situație prielnică”, iar conceptul de *metodologie* este definit ca totalitatea metodelor utilizate de o știință.

Metodologia procesului de învățământ, metodologia de predare-învățare, a fost definită de R. Mucchielli (1982) ca totalitate a metodelor folosite în procesul de învățământ și se bazează pe o concepție unitară, pe principii, reguli și procedee aplicabile diverselor discipline și forme de instruire (Viviane de Landsheere, 1992) [12, p. 67].

Metodologia didactică reprezintă o pârghe operațională de asigurare a învățării și formării, a însușirii cunoștințelor și a formării abilităților, capacităților, competențelor, comportamentelor elevilor [1, p. 211].

Conceptul de metodologie este definit ca totalitatea metodelor utilizate de o știință, iar metodologia didactică reprezintă ansamblul metodelor și procedeele aplicate în procesul de instruire [10, p. 182].

Interactivitatea reprezintă oportunitatea metodologică de modernizare a istoriei prin metodele de predare-învățare care au început să invadeze plaja

procesului instructiv-educativ. *Interactivitatea* este un concept de actualitate în pedagogia contemporană, fiind în strânsă legătura cu *învățarea centrată pe elev*. Ea presupune colaborarea și cooperarea educabilului cu ceilalți (profesori, colegi, părinți etc.) pentru a-și realiza propria formare.

Interactivitatea poate fi descrisă ca fiind învățarea prin comunicare și colaborare ce ajută elevii în dezvoltarea de argumente, opinii și idei. Susține dorința de cooperare a elevilor cu situațiile de învățare centrate pe nevoile acestora, îi antrenează în activități interactive de grup, în cadrul cărora îi învață să se sprijine reciproc [9, p. 46].

„Interactivitatea presupune și o atitudine pozitivă față de relațiile umane față de importanța muncii în echipă și o deschidere față de cooperare, o atitudine de susținere a ideilor apărute prin colaborarea cu ceilalți” [7, p. 39].

Profesorul Gh. Tănăsă susține că istoria prezintă informații și adevăruri pe care elevii nu le pot verifica direct, deoarece sunt foarte complexe și sintetizează „o experiență bogată și îndelungată de cunoaștere și de viață a omenirii”, iar, pentru a fi înțelese, sunt necesare „variante metodologice compozite” [11, pp. 55-56].

În lucrarea „Metodica predării-învățării istoriei în școală”, același autor prezintă metode de un real interes, folosite de multe generații de profesori. Întrucât în acest articol vom pune în discuție doar metodele interactive, ne vom referi și la cele ce nu intră în categoria metodelor activ-interactive, dar care ar putea să devină interactive în mediul online.

Ținând cont de îndrumarea lansată de profesorul I. Cerghit, de „reîntoarcere la tradiție”, și așa după cum explică această expresie, sensul era de revigorare a metodelor clasice, vom avea în vedere acest aspect și vom porni pe „calea” descoperirii interactivității [3, p. 63].

Alegem pentru prezentare una dintre cele mai vechi componente ale metodei expunerii și anume *povestirea*. „Istoria este cea mai frumoasă poveste”, motiv pentru care caracterul acesteia „este narativ și descriptiv”. Dinamica, frumusețea și „dramatismul faptelor istorice” o fac accesibilă, captivantă, convingătoare, expresivă, cu rezonanțe afective, și bineînțeles, important este să păstrăm adevărul istoric [11, p. 56].

Putem considera expunerea o metodă interactivă? Profesorul F. Frumos consideră că „metoda expunerii didactice, tradițională, pasivă, plictisitoare devine extraordinar de activizatoare cognitiv, afectiv, atitudinal când profesorul e retor, e actor, simte, exprimă trăiri, are verb! Am avut profesori fascinanți

care nu foloseau decât expunerea, dar o foloseau cu măiestrie! Nu voiai să se termine ora sau cursul, nu conta altceva!” [4].

Plecând de la această idee, în opinia noastră, orice metodă poate să convingă auditoriul dacă profesorul știe cum să o prezinte, „simte, exprimă trăiri, are verb”. Cu alte cuvinte, el este maestrul care creează metoda și care o poate transforma din pasivă în activă/interactivă și invers. În povestire, interactivitatea apare odată cu implicarea elevului. El este cel care face trecerea metodei din una pasivă în una activă (exemplul povestitorului din *Metoda pălăriilor gânditoare*). Stilul de predare al cadrului didactic nu este de ignorat în această ecuație. Rolul său este definitoriu în formarea competențelor.

Prin urmare, „procesul interactiv îi creează profesorului un nou decor pentru desfășurarea actului didactic. Pentru a-și atinge scopul propus și competențele planificate în realizarea dezvoltării profilului elevului, profesorul va avea în vedere anticiparea și proiectarea dezvoltării cognitive, a abilităților și atitudinilor elevilor, precum și interesele acestora. „Instruirea interactivă presupune ca premisă implicarea activă, interactivă și creativă a elevilor cu întregul lor potențial intelectual, fizic și emoțional” [2, p. 63].

Pentru a fi interactivă expunerea, este necesară o altă metodă sau un procedeu care să îi stea alături. Profesorul R. Iucu găsește un *partener* pentru expunere și anume dialogul. Astfel că, apare *expunerea dialogată* care este descrisă astfel: „ea constă dintr-o îngemănare a prelegerii cu intervențiile conversative din partea auditoriului” [5, p. 63].

Expunerea dialogată poate fi o metodă care să facă trecerea de la pasivitate la interactivitate. Bunoară, povestim elevilor despre faptele de vitejie ale domnitorului Ștefan cel Mare, iar pe parcursul expunerii, apar întrebări din partea elevilor – *De ce?, Cine?, Cum?, Când?* etc. Deci, povestirea capătă modificări, intervin alte metode, procedee care să elimine pasivitatea.

Oportunități metodologice privind predarea-învățarea interactivă ne sunt oferite de M.-D. Bocoș (2002), I. Cerghit (2006), L.C. Oprea (2003, 2006, 2009), I. Negreț-Dobridor, I.O. Pânișoară (2005), E. Tiron, T. Stanciu (2019). Metodele pe care le descriu autorii menționați se bazează pe colaborare sau cooperare, interacțiune și creativitate. Folosirea lor este susținută de cele două personaje: profesorul și elevul.

Rolul elevilor în cadrul activităților de grup este acela de a învăța cum să învețe. Se ajută unii pe alții, își împărtășesc ideile, au capacitatea de a conduce

grupul, coordonează comunicarea, stabilesc un climat armonios, mediază conflictele apărute și, mai presus de orice, iau decizii, fapt ce le oferă libertate în acțiune și gândire, dar îi și responsabilizează, în funcție de hotărârile finale.

„Activismul elevului, implicat de strategiile folosite de către cadrul didactic în desfășurarea activității de predare-învățare, se constituie ca un imperativ al orientării postmoderniste în educație” [8, p. 71].

Rolul profesorului de istorie este acela, de a fi activ și creativ, să manifeste un comportament și o atitudine pozitivă. „El trebuie să cunoască potențialul creativ al fiecărui elev și modalitățile de stimulare, să sesizeze manifestările creative ale elevilor în afara orelor de clasă în activitățile extrașcolare, să-l facă pe elev conștient de propriile capacități” [ibidem, p. 35].

Pentru a veni în sprijinul elevului, cadrul didactic trebuie să-i ofere libertatea de exprimare, libertatea de decizie, posibilitatea de-a alege. „Profesorul bun permite elevului să își asume riscuri intelectuale, să speculeze, să facă asocieri nebănuite, oferindu-i însă sprijin în situații de frustrare, eșec, nesiguranță, ambiguitate” [8, p. 36].

Astfel că, o posibilă „sursă generatoare” de metode noi se află în „experiența practică a școlii”, unde întâlnim numeroase metode interactive, de învățare prin cooperare sau colaborare cum ar fi: tehnica *focus-grup*, metoda *acvariului*, metoda *mozaicului*, metoda *piramidei*, metoda *turul galeriilor*, metoda *predării-învățării reciproce*, diagrama *cauză-efect*, metoda *Frisco* [3, p. 62]. Le vom descrie în continuare.

A. Metoda predării și învățării reciproce – rezumând, întrebând, clarificând, precizând

Aceasta este o metodă care îi ajută pe elevi să deprindă tehnici de studiere a unui document istoric. Ce trebuie să facă elevul? Să preia sarcinile profesorului, instruindu-și colegii. Se bazează pe un dialog între elevul-profesor și ceilalți elevi. Activitatea poate avea loc frontal, dar și pe grupe. Metoda *învățării reciproce* se bazează pe următoarele verbe: a rezuma, a întreba, a clarifica datele, a prezice, care pot fi folosite pentru un studiu de text pe diverse teme.

Elevii vor fi antrenați în următoarele activități: să realizeze rezumatul textului citit; să pună întrebări legate de text; să clarifice noțiunile necunoscute din text, cu ajutorul colegilor sau folosind alte surse; să precizeze unele detalii ori să propună o continuitate a ideii textului așa cum o văd ei.

Etapele metodei: 1. *Prezentarea metodei și a celor patru pași de urmat*; 2. *Distribuirea rolurilor elevilor*; 3. *Organizarea pe grupe*; 4. *Analiza documen-*

tului; 5. *Realizarea învățării reciproce*; 6. *Aprecieri, completări, comentarii*.

Varianta „face to face”. Profesorul propune mai multe documente pentru studiu. Elevii sunt îndrumați să opteze pentru unul dintre cele patru verbe ale metodei. Sunt create patru grupuri, elevii colaborează pentru realizarea sarcinilor. De exemplu: Grupul Povestitorilor realizează rezumatul documentului; Grupul Curioșilor face o listă de întrebări pe care le vor adresa în final tuturor colegilor; Grupul Cercetătorilor au în vedere clarificarea termenilor noi, iar Grupul Prezicătorilor dezvoltă predicții. În final, fiecare grup își exercită rolul asumat.

Varianta online. Profesorul propune mai multe documente pentru studiu. Elevii sunt îndrumați să opteze pentru unul dintre cele patru verbe ale metodei. Sunt create patru grupuri. Comunicarea se face prin videoconferință, folosind o aplicație de mesagerie (de exemplu, *WhatsApp*) sau platformă (de exemplu, *Zoom*). Membrii grupului colaborează pentru realizarea sarcinilor. Spre pildă, Grupul Povestitorilor realizează rezumatul documentului, Grupul Curioșilor face o listă de întrebări, pe care le vor adresa în final tuturor colegilor. Grupul Cercetătorilor are în vedere clarificarea termenilor noi și Grupul Prezicătorilor dezvoltă predicții. După ce fiecare grup și-a realizat tema, revine în clasa online. Liderii grupurilor raportează cum au realizat sarcinile.

Avantaje. Aceasta este o metodă interactivă de grup, care stimulează, motivează și ajută elevii să studieze un document istoric. „Dezvoltă capacitatea de exprimare, atenția, gândirea cu operațiile ei (analiza, sinteza, concretizarea, generalizarea, abstractizarea) și capacitatea de ascultare activă; stimulează capacitatea de concentrare asupra textului de citit și priceperea de a selecționa esențialul” [7, pp. 185-186].

B. Diagrama cauzelor și a efectului

Este o metodă interactivă care oferă posibilitatea punerii în evidență a efectului prin descoperirea cauzelor. Asemănătoare metodei *Ishikava*, formulată de V.F. Damaso Pareto, care a descoperit principiul 80/20, afirmând că 80% dintre efecte sunt generate de 20% dintre cauze.

Varianta online. Profesorul propune tema „Marile descoperiri ale europenilor”. Elevii sunt îndrumați să descopere cauzele principale, dar și cele secundare ale „efectelor” (evenimentelor sau întâmplărilor) descoperirilor geografice. Sunt create grupuri din câte cinci elevi. Ei se întâlnesc în cadrul unei videoconferințe, folosind o aplicație de mesagerie (de exemplu, *WhatsApp*) sau platformă

(de exemplu, *Zoom*). Membrii grupului colaborează pentru realizarea sarcinilor astfel: stabilesc efectul/ evenimentul pe care îl vor analiza, cercetează cauzele ce au condus la apariția acestuia, dacă apar neclarități se ajută, colaborează. Pentru a desena diagrama, folosesc o tablă virtuală. După ce fiecare grup a realizat diagrama, revine în clasa *online*. Liderii grupurilor prezintă rezolvarea sarcinii.

În realizarea diagramei, sunt următorii pași.

Pasul I. Împărțirea clasei în echipe de lucru.

Pasul II. Profesorul sau elevii vor stabili problema pentru discuții.

Pasul III. Descășurarea dezbaterilor în fiecare grup pentru a descoperi cauzele care au dus la declanșarea efectului. Fiecare grup notează pe tabla virtuală diagrama.

Pasul IV. Construirea diagramei cauzelor și a efectului se realizează astfel:

- Axa principală a diagramei este rezervată efectului.
- Ramurile axei principale găzduiesc cauzele principale ale efectului pe care le aflăm, folosind cele șase întrebări – *Când? Unde? De ce? Ce? Cum s-a întâmplat? Cine l-a declanșat?*
- Ramurile axei secundare sunt prelungiri mai mici ale ramurilor principale care găzduiesc cauzele minore. Astfel, elevii vor putea face conexiunea între cauză și efect.

Pasul V. Examinarea diagramelor realizate: fiecare grup va evalua diagrama construită de un alt grup și va purcede la compararea cauzelor principale și secundare stabilite de unii și de alți colegi. În urma evaluării diagramelor, fiecare grup va aprecia care dintre acestea a fost realizată corect. Profesorul va evalua munca elevilor și va face concluziile, explicând importanța cauzelor și efectelor pentru un eveniment istoric.

Avantaje. Unul dintre aspecte ar fi îmbinarea colaborării din interiorul grupului și declanșarea unei competiții dintre echipe. Astfel, se stărnește interesul pentru cunoașterea cauzelor și efectelor evenimentelor istorice. Este o metodă care dezvoltă gândirea critică și creativă a elevilor.

C. Metoda *Frisco*

Metoda în cauză a fost descoperită de echipa de cercetare *Four of Frisco* (cei patru băieți din San Francisco) și are ca obiectiv rezolvarea problemelor complexe, folosind căi simple și eficiente. Utilizând jocul de rol, elevii vor interpreta rolul **conservatorului**, rolul **exuberantului**, rolul **pesimistului**, rolul **optimistului**.

Varianta online. Profesorul propune lecția „Primele forme de organizare statală”. Elevii sunt îndru-

mați să opteze pentru unul dintre cele patru roluri. Se vor forma grupe din care să facă parte elevi cu roluri diferite. Fiecare grupă de elevi va comunica prin intermediul videoconferinței, folosind o aplicație de mesagerie (de exemplu, *WhatsApp*) sau platformă (de exemplu, *Zoom*). Membrii grupului colaborează pentru realizarea sarcinilor. De exemplu, Grupul *Transilvania* va emite idei despre întemeierea voievodatelor lui Menumorut, Gelu și Glad. Grupul *Moldova* va prezenta informații despre întemeierea Țărilor Berladnicilor, Bolohovenilor etc. Grupul *Valahia* va expune idei despre întemeierea cnezatelor și voievodatelor. Grupul *Dobrogea* – despre întemeierea formațiunilor lui Tatos, Seslav etc. După ce fiecare grup își va realiza tema, va reveni în clasa *online*. Un lider al grupului va prezenta rezolvarea sarcinii.

Etapele metodei *Frisco*

Etapa I: descoperirea unei situații-problemă de către elevi;

Etapa II: organizarea colectivului, apoi, stabilirea rolurilor: conservatorului, exuberantului, pesimistului, optimistului;

Etapa III: elevii interpretează rolurile pentru care au optat.

- *Elevul conservator* apreciază ideile vechi, pe care le susține, dar acceptă și eventuale schimbări.
- *Elevul exuberant* emite idei de viitor, apelând la imaginație, creativitate, inovație, dar – irealizabile în practică.
- *Elevul pesimist* nu este de acord cu ideile prezentate de colegii săi, vede doar partea negativă a lucrurilor.
- *Elevul optimist* va înlătura ideile negative, va înviora atmosfera cu afirmații pozitive reale, concrete și realizabile. El va căuta să promoveze ideile propuse de către exuberant, oferindu-le elevilor o alternativă pozitivă.

Aceasta reprezintă etapa sistematizării ideilor emise și a concluzionării asupra soluțiilor găsite. Ne referim și la sistematizarea ideilor principale și formularea concluziilor cu privire la modul de soluționare a problemelor inițiale.

Avantaje. Dezvoltă elevilor capacități empatice, spiritul critic, stimulează gândirea, imaginația și creativitatea, precum și spiritul de colaborare și cooperare [7, pp. 215-216].

Analizând metodele aplicate, intenționăm să răspundem la următoarele întrebări: *Elevii sunt mai productivi atunci când lucrează în grup? Dacă apar diferențe semnificative în interacțiunea dintre elevi și „ca-*

pacitatea de transfer a învățării datorită unor procese noi, generate de condițiile muncii în grup”? [6, p. 106].

În urma studiilor efectuate, s-a demonstrat o creștere a stimulării unor elevi în prezența altora. Resursele cumulate la nivel de grup sporesc și activează capacitatea de recunoaștere, corectare și compensare a greșelilor întâmplătoare. Există posibilitatea de a învăța din experiența celorlalți, mai ales, în cazul învățării sociale.

În concluzie, menționăm că interactivitatea, metodele interactive satisfac nevoia de învățare a elevilor prin stimularea gândirii, imaginației, creativității, dezvoltarea spiritului critic, precum și a celui de colaborare și cooperare. G. Berger (1973) afirma că „metodele de astăzi sunt superioare celor de ieri și sunt, totuși, infantile față de cele de mâine” [3, p. 58].

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bocoș M. *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*. Ediția a III-a. Pitești: Editura „Paralela 45”, 2008.
2. Bocoș M.-D. *Instruirea interactivă. Repere pentru reflecție și rațiune*. Cluj: Editura „Presa Universitară Clujeană”, 2002.
3. Cerghit I. *Metode de învățământ*. Iași: Editura „Polirom”, 2006.
4. Frumos F.-V. Despre activismul metodelor didactice un punct de vedere. In: *Revista Tribuna Învățământului*, 29.06.2015 [cit. 22.10.2020]. Disponibil: <http://tribunainvatamantului.ro/despre-activismul-metodelor-didactice-un-punct-de-vedere/>
5. Iucu R. *Învățământ primar. Teoria și metodologia instruirii*. Ministerul Educației și Cercetării. București, 2005. [cit. 12.10.2020]. Disponibil: <https://pdfslide.net/documents/teoria-si-metodologia-instruirii-prof-romita-iucu.html>
6. Neacșu I. *Metode și tehnici de învățare eficientă. Fundamente și practici de succes*. Iași: Editura „Polirom”, 2015.
7. Oprea C.L. *Strategii didactice interactive. Repere teoretice și practice*. București: Editura Didactică și Pedagogică, RA, 2009. [cit. 24.10.2020].
8. Oprea C. *Metode interactive de predare, învățare, evaluare*. Suport e curs. Universitatea din Craiova. Teleorman: IȘJ, 2012 [cit. 24.10.2020]. Disponibil: https://www.academia.edu/26072054/Curs_-METODE_INTERACTIVE_DE_PREDARE
9. Păcurari O.Ș. *Strategii didactice inovative*. Suport de curs. București: Editura „Sigma”, 2003.
10. Petrovski N. *Didactica istoriei în educația postmodernistă*. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2014.
11. Tănăsă G. *Metodica predării-învățării istoriei*. Ediția a II-a. Iași: Editura „Spiru Haret”, 1998.
12. Tiron E., Stanciu T. *Teoria și metodologia instruirii*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2019.